

พระราชวังที่รัชกาลที่ 4 ทรงสร้างใหม่ในรัชสมัยของพระองค์ มีที่ใดบ้าง?

พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์: การสมโภช และยกยอดพระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์ พ.ศ.2445 (ภาพจาก : สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ)

ผู้เขียน ปติवलดา บวรศักดิ์

เผยแพร่ วันพุธที่ 9 กรกฎาคม พ.ศ.2568

พระราชวังที่รัชกาลที่ 4 ทรงสร้างใหม่ในรัชสมัยของพระองค์ มีที่ใดบ้าง?

เมื่อเข้าสู่สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 พระองค์ทรงมีแนวคิดเสด็จพระราชดำเนิน เยือนพสกนิกรในพื้นที่ห่างไกลจากเขตเมือง ทำให้ในสมัยนั้นมีการสร้าง “พระราชวัง” ทั้งในเมืองและหัวเมือง ต่าง ๆ สำหรับเป็นที่ประทับ

พระราชวังที่รัชกาลที่ 4 ทรงสร้างใหม่ในกรุงเทพฯ มีทั้งหมด 3 แห่ง และตามหัวเมือง 7 แห่ง ซึ่ง สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงให้ข้อมูลไว้ดังนี้

พระราชวังที่กรุงเทพฯ

1. พระราชวังประทุมวัน (สะกดตามเอกสาร)

สร้างขึ้นในที่นาหลวงทุ่งบางกะปิ แต่ก่อนที่นี้มีบัวหลวงจำนวนมาก พระองค์จึงโปรดฯ ให้ขุดสระแต่งที่และสร้างวังน้อยเป็นที่เสด็จประพาสอีกหนึ่งแห่งที่พระราชวังแห่งนี้

ต่อมาวังนี้กลายเป็นวังของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมขุนเพ็ชรบูรณ์อินทราไชย

2. พระราชวังนันทอุทยาน

พระราชวังนี้สร้างอยู่ที่ฝั่งธนบุรี เหตุที่สร้างพระราชวังนี้ขึ้น เพราะรัชกาลที่ 4 ทรงมองว่า เมื่อพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นครองราชย์ต่อจากพระองค์ จะต้องเสด็จมาประทับที่พระบรมมหาราชวัง หากพระราชโอรสและพระราชธิดาในพระองค์จะประทับอยู่ในวังหลวงต่อไปก็จะเป็นการกีดขวาง จึงตั้งพระราชหฤทัยสร้างพระราชวังนันทอุทยานขึ้น

พระบรมฉายาลักษณ์รัชกาลที่ 4 ฉายร่วมกับพระราชโอรสและพระราชธิดา

พระองค์จึงโปรดฯ ให้ซื้อสวนเพื่อสร้างพระราชวังนันทอุทยาน เพื่อเป็นที่เสด็จประพาสและให้เป็นที่ประทับของพระเจ้าลูกเธอกับเจ้าจอมมารดา เมื่อพระองค์เสด็จสวรรคต

ทว่าพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตเสียก่อน พระราชวังและพระที่นั่งนี้จึงตกแก่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ส่วนตำหนักข้างในในตอนแรกจะให้เป็นที่ประทับของพระเจ้าลูกเธอกับเจ้าจอมมารดา ก็โปรดฯ ให้รื้อไปสร้างเป็นตำหนักตามวังพระเจ้าลูกเธอแทน

3. พระราชวังสราญรมย์

พระราชวังแห่งนี้สร้างสมัยปลายรัชกาลที่ 4 โดยพระองค์ทรงคาดว่าพระราชวังแห่งนี้จะเป็นที่ประทับในช่วง
บั้นปลายพระชนมชีพ หลังจากทรงมอบราชสมบัติให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ (หรือต่อมา
คือรัชกาลที่ 5) ทว่าพระองค์เสด็จสวรรคตเสียก่อน

พระราชวังสราญรมย์ (ภาพจาก : สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ)

ต่อมา รัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าฯ พระราชทานวังสราญรมย์ให้เป็นที่ว่าการต่างประเทศ เมื่อ พ.ศ. 2428

พระราชวังที่หัวเมืองต่าง ๆ

1. พระราชวังเมืองสมุทรปราการ

สร้างขึ้นบริเวณริมแม่น้ำฝั่งตะวันออก จนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 ก็กลายเป็นสถานีโทรเลข

2. พระราชวังบางปะอิน

พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์: การสมโภช และยกยอดพระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์ พ.ศ.2445 (ภาพจาก : สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ)

พระเจ้าปราสาททองทรงสร้างพระราชวังแห่งนี้ขึ้น แต่ต่อมาถูกทิ้งร้าง เนื่องจากพม่าบุก จนรัชกาลที่ 4 เสด็จประพาส จิงโปรดฯ ให้สร้างพระที่นั่งขึ้นองค์หนึ่ง พระราชทานนามให้ว่า “พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์” ตามที่พระเจ้าปราสาททองทรงสร้างไว้

นอกจากนี้ยังมีตำหนักฝ่ายในและพลับพลาสำหรับเสด็จประพาสไร่แดงอย่างละหนึ่งหลัง

ก่อนที่รัชกาลที่ 5 จะโปรดฯ ให้บูรณะครั้งใหญ่ กลายเป็นพระราชวังที่เราเห็นในปัจจุบัน

3. พระราชวังจันทรถาม

พระราชวังนี้เดิมสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงสร้างขึ้น เมื่อครั้งทรงดำรงพระยศเป็นพระยุพราช ก่อนจะเป็นที่ประทับของพระมหาอุปราชา

ต่อมาไฟไหม้เสียหายในสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ทั้งยังโดนข้าศึกเผา ทำให้กลายเป็นวังร้าง

ล่วงถึงรัชกาลที่ 4 พระองค์จึงโปรดฯ ให้สร้างขึ้นเป็นที่ประทับเวลาเสด็จประพาสกรุงเก่า และในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่นี้ก็กลายเป็นที่ว่าการมณฑลอยุธยา

4. พระราชวังท้ายพิบูล ที่เขาพระพุทธรบาท

พระราชวังนี้พระเจ้าทรงธรรมทรงสร้างพร้อมกับบริเวณวัดพระพุทธรบาท ใช้เป็นที่ประทับเวลาเสด็จฯ ขึ้นไปนมัสการรอยพระพุทธรบาท ของเดิมเหลืออยู่แค่กำแพงวังเท่านั้น รัชกาลที่ 4 จึงโปรดฯ ให้สร้างพระตำหนักและบ้านเรือนของข้าราชการขึ้นในบริเวณพระราชวังดังกล่าว ปัจจุบันผุพังไปหมดแล้ว

5. พระนารายณ์ราชนิเวศน์ เมืองลพบุรี

พระราชวังนี้มีมาตั้งแต่เมืองลพบุรีเป็นราชธานี โดยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชโปรดฯ ให้สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นที่ประทับ ทว่าต่อมาที่นี้ชำรุดเสียหายมาก รัชกาลที่ 4 จึงโปรดฯ ให้สร้างซ่อมแซมในสิ่งที่ยังใช้ได้ ก่อนจะให้ทรงสร้างพระที่นั่งที่เสด็จพระราชดำเนินมาประทับและตำหนักด้านในก็เป็นของใหม่ทั้งหมด ส่วนของเดิมก็รักษาไว้ไม่ได้ทำลาย

เหตุที่รัชกาลที่ 4 ต้องทรงสร้างที่นี้ เป็นเพราะพระองค์ทรงคิดว่ากรุงเทพฯ อยู่ใกล้ทะเล หากมีข้าศึกโจมตีก็จะเอาเรือกำปั่นเข้ามาที่เมืองได้ง่าย จึงต้องมีราชธานีอีกที่หนึ่งคือลพบุรี และสร้างพระราชวังขึ้นที่นี้

6. พระนครปฐม ที่จังหวัดนครปฐม (นครปฐม)

พระราชวังแห่งนี้สร้างเนื่องในการปฏิสังขรณ์พระปฐมเจดีย์ แม้การเดินทางจะสะดวกขึ้น แต่การเดินทางจากกรุงเทพฯ มาที่นี้ยังต้องค้างหนึ่งคืน พระองค์จึงโปรดฯ ให้สร้างพระราชวังขึ้นที่บริเวณพระปฐมเจดีย์และพระราชทานนามว่า “พระนครปฐม”

7. พระนครคีรี (สกลดตามเอกสาร) เมืองเพชรบุรี

พระนครศรี หรือ “เขาวัง” เป็นพระราชวังฤดูร้อนที่รัชกาลที่ 4 โปรดให้พระยาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เป็นแม่กองควบคุมการก่อสร้าง (ภาพจาก : สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ)

พระราชวังแห่งนี้สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ประทับเวลาเสด็จประพาสเมืองเพชรบุรี พระองค์เสด็จพระราชดำเนินมาประทับหลายครั้ง รวมถึงรัชกาลที่ 5 ก็ทรงเคยประทับที่นี่เช่นกัน

ทั้งหมดนี้คือ 10 พระราชวังที่รัชกาลที่ 4 ทรงสร้างใหม่ทั้งในกรุงเทพฯ และหัวเมืองต่าง ๆ

อ้างอิง :

ตำราราชานูภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา, 2405-2486. ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 26 เรื่องตำนานวังเก่า. [ม.ป.ท.]:โรงพิมพ์พระจันทร์, 2513. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2568.

https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:173976.

เผยแพร่ในระบบออนไลน์ครั้งแรกเมื่อ 9 กรกฎาคม 2568

https://www.silpa-mag.com/history/article_155470